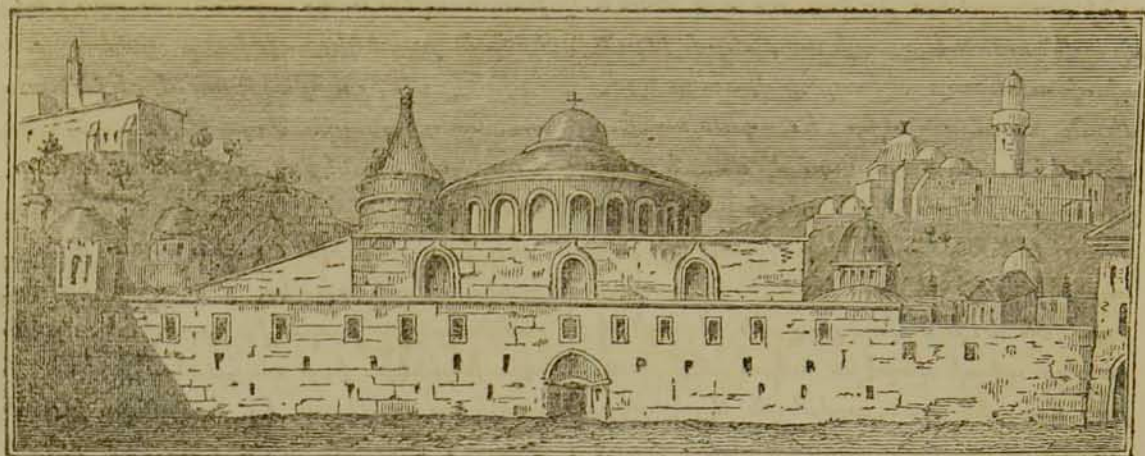

ՄԵՏԱՍԱՆՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 12.

ԱՄՍԱԳԻՐ

ԳԵԿՏԵՄԵՐ 31
1876.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՆՁՆԱԿՈՐԶՈՒԹԻՒՆ

«Փորձեցէք զանձինն ձեր ու»

ԱՆՔԱՐԶՍ փոխանակ հովիտ վնասող
և բնակարան տրտմութեան կոչուելու
մի երկնային նախանձելի դրախտ պիւ
տի գառնայր անշուշտ՝ եթէ նորա մէջ
բնակող մարդիկ առ հասարակ գիտ
նային լիովին և անթերի կոտորել ի
րենց բնական և բարոյական պարտա
ւորութիւնները, եթէ մարդկային այն
մեծ և ընդարձակ ընտանիքը, կամ ըն
կերականութիւնը կազմող անձնիւր
անհատ ուղղութեամբ լի էր իւր խրդ
ձի ձայնին և արդարութեամբ համա
ձայնեցնէր իւր կեանքը խղճի անաչառ
ձԱ

աղդեցութեանց եւ Աստուածադիր
բարոյական ամեն օրինաց, եթէ ամեն
մարդ մի հետաքննին և անաչառ դա
տաւոր լինէր իւր անձինի, իւր գործոց
և իւր ամեն արարմանց, մէկ խօսքով
եթէ այսպէս ուղղութեամբ վարուիլ
գիտնային մարդիկ առ հասարակ, ե
թէ այսպէս արդար և իրիտ գատաւոր
լինէին մարդիկ նախ իրենց անձանց, որ
ամենէն աւելի մերձաւոր է իրենց և
եթէ այսպէս հսկէր և ուղղէր ամեն
մարդ նախ իւր գործերն ու արարքը,
որոց վերայ անսահման իշխանութիւն

ուանի, տարաբնույթ չը կայ որ այն ատեն մի ամենամեծ և զգալի տարբերութիւն պիտի ունենար աշխարհի վիճակը այժմեան ռաւադարակիր եւ դառնաղէտ վիճակէն, անտարակոյս մի մեծ և բարուրդ փոփոխութիւն պիտի կրէր նորահայութիւնը՝ այժմեան վատթար եւ ապականակիր կացութենէն, անտարակոյս մի աւելի խաղաղ եւ երջանիկ կեանք պիտի վարէին նորա մէջ տարող մարդիկ քան այժմեան մրդկայող յողդողդ և ապերջանիկ կեանքը. հոսի ուրեմն՝ տեղի չը պիտի ունենային անշուշտ այն ատեն աշխարհի վրայ այն ամեն վշտառիթ թեղելութեանց, գործոց և արարմանց հանապազօրեայ ցաւերն ու կսկիծներն. չը պիտի մուտ գտնային աշխարհի կամ լաւ եւս է ասել մարդկային ազգի ընկերական կենաց մէջ այնքան անկարգութիւն, այնքան զեղծումն, այնքան չարութիւն, այնքան անարդարութիւն, անիրաւութիւն, չարասիրութիւն, խռովութիւն, զրկանք. հալածանք և նեղութիւնք, որք 'ի սկզբանէ 'ի վեր տառապեցուցած են ամբողջ մարդկութիւնը եւ կը տառապեցունեն առաւել անգթութեամբ. այլ ընդհակառակն պիտի լինէր այն ատեն աշխարհն մի այնպիսի գեղեցիկ, բարեւի և խաղաղ աշխարհ՝ ինչպէս նկարագրած է Ս. մարգարէն կանխագոյն թէ, « Գայլք և գառնիք իմիասին ճարակիտցին և առիւծն իբրեւ զեղն յարդ կերիցէ, և այլն » . այս, այսպէս պիտի լինէր աշխարհ և այսպէս երջանիկ և հանդիստ պիտի կարենային ապրիլ մարդիկ մի այն եթէ գիտնային բարուրդ ապրելու եղանակն ու միջոցը. եթէ գիտնային որ մարգն մարդու կը զարդանայ եւ ընկերն ընկերով կը զօրանայ. եթէ գիտնային որ անհատական բարեհապութիւնն, ընդհանրական բարե-

բաստութիւն կը յղանայ և առանձնական բարեկեցութիւնը ընկերական երջանկութիւն կ'արտադրէ. եթէ այն ամենը գիտնային մարդիկ և գործելու եւս հոգ տանէին, անշուշտ այն ատեն ամեն ոք հաշտ ախմբ պիտի հայէր իւր ընկերին, ամեն տուն աննախանձ պիտի զիտէր իւր դրացին եւ ամեն ազգ բարեկիր սրտիւ ուրախ պիտի լինէր իւր սահմանակից ազգի բարեւաւութեան եւ երջանկութեան վերայ, որով և ահա բնաջինջ պիտի լինէին աշխարհի վրայէն այն չարութիւններն որք մարդոց վնաս և վնաս կը պատճառեն. քանզի ամեն գործ միշտ պատճառէ մը յառաջ կը գայ, որոյ երբ վերնայ պատճառն, անմիջապէս անհետ կը լինի և գործն:

Թերեւս առարկուի մեզ թէ ի՞նչ պէս կրնայ աշխարհ այդպէս բարեբաստութեան տեղի լինել, քանի որ Աստուած անիծիւք անիծած է զայն և սահմանած է ըմբոստ մարդոյն իբրեւ յառուկ ասպարէզ վշտակրութեան և չարչարանաց. քանզի Աստուած իւր անուտ բերնովն ասած է Ծննդոց Գիրքին մէջ, թէ « Փոխանակ զն. . . կերեր 'ի ծառոյ անտի, յորմէ պատուիրեալ էի քեզ չուտել. . . անիծեալ լիցի երկիր 'ի գործս քո եւ տրամութեամբ կերիցես զնա զամենայն աւուրս կենաց քոյ, փուշ եւ տառասկ բուսուցէ քեզ. . . և քրտամբ երեսաց քոյ կերիցես զհաց քո մինչեւ դարձցիս յերկիր ուստի առար »: Արդարեւ այս մի անուրանալի ճշմարտութիւն է. համօրէն մարդկային ազգն յաւ 'ի սիրտ կը խոտութիւն իւր նախահաւայն սոյն դժբաղդ յանցուածը, որոյ փոխարէն և ընդունած ջաւադին և կսկիծալ անէծքը. որ չարաչար ծանրացաւ այնքան երկար դարեր նորա ամբողջ սերունդի

վերայ մինչեւ այն օրն՝ երբ Հօր Առաւելոյ մտածին Արգին իւր անհուն մարդասիրութեամբ ինքն անէծք լինելով՝ ազատեց զոչտարհ և նորա մէջ ապրող մարդկութիւնը այն անկիւնից ծանրութենէն, « Գրիստոս գնեաց ըզմեզ յանկիւն օրինացն եղեալ վասն մեր անէծք » . յորմէ մինչ ցայն վայր իրան չարչարանաց եւ տառապանաց փոխարէն մխիթարելով զմարդն երկնային մխիթարութեամբ և յաւիտեանական երջանկութեան խոստումներով, այս աշխարհի վերայ եւս իւր առօրեայ կեանքը խաղաղ և հանգիստ վարելու համար աւանդեց նմա մի սքանչելի օրէնք, այն է սէր առ Առաւել եւ առ ընկերն, որ դժբաղդաբար ժամանակիս աստիճանութեան շնորհիւ բողբոլին կորուսած է իւր նշանակութիւնը և շատերու համար եւս ծաղրելի համարուած . սակայն անոնք միայն կրնան զգալ նորա քաղցրութիւնը, որք մտքուր սիրտ և անբիծ հոգի ունին, և որք անմեղութեամբ և ուղղութեամբ սիրել գիտեն :

Ի բաց առեալ հեթանոսութիւնը որ անտեղեակ է սոյն Աստուածային օրինաց . եթէ քրիստոնէութեան մէջ որոնենք, արդեօք քանի՞ հոգի կրնանք գտնել սոյն երկնային սիրոյ քաղցրութիւնը զգացող և վայելող, մեր մէջէն ո՞վ արդեօք ձեռքը իւր խղճին դնելով կարող է պարծիլ՝ թէ ես եղբայրս իմ անձիս պէս կը սիրեմ, Երեսօր աւանդած սիրովը կը սիրեմ, աւանդ ցաւ ՚ի սիրտ եւ կարմրելով ստիպուած եմք խոստովանիլ թէ ոչ որ այդ պարծանքն ունենալու համար ձախութիւնն ունի, և եթէ մեծամոռութեամբ կամ կեղծաւորութեամբ պարծիլ եւս համարձակելու լինի մէկն, ուրիշ բան չունի շահելիք, բայց եթէ իւր անհամար խղճի խայթերուն վերայ մէկ եւս յա-

ւելլուլ . քանզի ամեն որի տրարքը և ամեն անհատի կեանքը կենդանի վրայն եր են իրենց ներքին մարդոյն, հետեւաբար մենք եթէ կեղծաւորիլ ևս կամովն թէ մեր պարտքերը կատարողներ եմք, անդին մեր գործերն և մեր հակառակ կեանքը զմեզ կը յանդիմանեն եւ նշաւակ կ'առնեն աշխարհի առջեւ . քանզի եթէ մի անաչառ տեսութեամբ եւ արդար հայեցողութեամբ միանգամ խափու քննադատեմք մեր անձը, մեր գործերը և մեր կեանքը . ի՞նչպէս կը գտնենք, այս մասին ես կը լռեմ, թող ամեն մարդոյ խիղճն իրեն պատասխանէ . սակայն մեր այս ընթացքով՝ մեր այս վարմունքովը, մեր այս ապարդիւն կամ լաւ ևս է ասել վնասակար գործերովը, որո՞ւ կը վնասենք . անտարակոյս մեզ . թէպէտ և մենք ինքնիրեն վնասողը յիմարանոցի արժանի դատելով՝ ամենեւին մեր վրայ չենք կամիր առնուլ այդ անպատուութիւնը, այլ ընդհակառակն մեր գործերովն մենք զմեզ շատ հանձարեղ կը համարինք . քանզի խորամանկութեամբ մեր նմանը, մեր ընկերը և մեր եղբայրը կործանելով՝ մեր բաղդը կը շինենք . զայն անպատուելու եռանդով մեր պատիւը կը բարձրացունենք եւ անոր վնասելով մեզ կ'օգնենք . արդարեւ ասոնք են մեր գործերն և այն պատճառներով թերեւս մենք զմեզ արդարացիել կ'աշխատինք մեր խղճի առջեւ և ահա այս իսկ է մեր ամենամեծ յիմարութիւնը և այն է պատճառ որ թշուառութիւնը, նեղութիւնը, տառապանքը, ցաւը և վատկութիւնք հետզհետէ աւելի մեր վրայ կը ծանրանան և ասով մենք զմեզ աւելի կը թշուառացնենք, քան աշխարհի այն պատահական դիպուածներն ու ձախորդութիւններն . Իրաւ է որ երբեմն կը պատահին այնպիսի ձա-

խորդ գէտքեր և յանկարծական վճարանքներ, որք մարդկանց սրտերը կը մորմոքեն, հոգիները կը վշտացնեն և կենաց յատակագիծը վեր 'ի վայր կը շրջեն, սակայն ասոնց ամենն ևս խիստ սակաւաթիւ և գրեթէ ոչինչ են այն մեծամեծ փնասուց եւ չարեաց մօտ՝ զորս մարդիկ չարասիրութեամբ, նենգամտութեամբ և կատաղի նախանձութեամբ միշտ միմեանց կը հասցնեն:

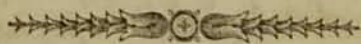
Կը տեսնես մարդ մը որ թէեւ մարդկային բնական տկարութեան տակն թերութեանց ենթակայ, թէ եւ միշտ անկարգութեան եւ թիւրութեան մէջ՝ թէեւ իւր բոլոր կեանքն անպատիւ արարքներով լի, այնու տակնայնիւ՝ կարծես բոլորովին անգէտ իւր այնքան նշանաւոր թերութեանց, խպտու անտարբեր իւր անձը ուղղելու և իւր կեանքը բարեկարգելու, իւր ամենամեծ և անմիջական պարտաւորութիւնները բարձի թողի ընելով, Գիտգինէսի լապտերը ձեռքը բռնած և բծախնդրութեան խոշորացոյցը աչքին դրած իւր շուրջը ղնեցելու և այլոց արարքը քննադատելու այնպիսի մեծ եռանդ ցոյց կը տայ, որոյ մի տասներորդը եթէ իւր անձի վերայ դարձնելու լինէր, անշուշտ ինքն իրմէն պիտի ամաչէր և նախ ինքըզինքը ուղղելու հոգ տանելով՝ հասարակութեան աւելի օգտակար ծառայութիւն մը մատուցած պիտի լինէր. սակայն նա այս ջոնքեր և ոչ իսկ կը մտածէ այդ կէտին վերայ, քանզի նորա միտքը բարիք ընել չէ. նորա փափաքը եղբայրը կամ ընկերը յուղղութեան բերել չէ, նորա նպատակը որ և է մէկուն օգտակար լինել չէ, այլ ընդհակառակն նորա ջանից և տքնութեանց բռն տեսակէտն է անուանարկութիւն ու անպատուութիւնը որքան կարելի է ընդհանրացնել իւր դտնուած

չըջանալին մէջ. որպէս զի սովորական լինելով այն՝ հասարակաց, իւր անպատիւ, նուաստ և փնասակար արարքն շատ աչքի չը դարնեն և աւելի ծանր դատապարտութեան չ'ենթարկուին. ասոր ճշմարտութեանը ամեն որ կրնայ փորձով իսկ վերահասու լինել՝ եթէ լաւ ուշադրութիւն դարձնէ միշտ զայս քննադատողներու վերայ և ոյլ տի տեսնէ որ միշտ անոնք են այն մասին աւելի հետամուտներն, որոնք արդէն արատաւոր անցեալ մը ունեցեր են և ներկային մէջ իսկ անուղիղ կ'ընթանան. ահա այսպիսիքն են որ իրենց այն վատ նպատակին հասնելու համար ամեն միջոց 'ի գործ կը դնեն անխղճաբար, ստուութեան, զրպարտութեան, քուտութեան, նենգութեան, լրտեսութեան, խառնակցութեան և այլ ամեն անպատիւ միջոցներու կը դիմեն առանց սոսկման՝ որպէս զի կարենան իրենց դիւական նպատակին հասնիլ. և ահա այս պատճառաւ նա միշտ ամեն բան սեւ կը տեսնէ, ամեն մարդու արարքն եւս նորա չարահայեաց տեսութեան անկանսն և արատաւոր կ'երեւին, այլոց իւրաքանչիւր շարժումն, իւրաքանչիւր քայլափոխն, իւրաքանչիւր հայեացքն և իւրաքանչիւր խօսքերն նպատակաւոր, նշանակաւոր և արատաւոր նկատուելով անբարեմիտ քննադատի աչքին, անմիջապէս կ'ըսկի ուղած գոյնովը ներկել եւ ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելով՝ հասարակաց տեսութեան իւր ուղածին պէս ներկայացնել. և որովհետեւ կը գտնուին միշտ աշխարհի վերայ շատ միամիտ մարդիկ եւս, որ առանց հետազօտութեան սլատրաստ են ամեն բանի դիւրահաւանութեամբ հաւատ ընծայել, այս պատճառաւ կարծես թէ թիւրութիւն եւ պայթակղութիւն գոյանալով մտքերու մէջ՝ յառաջ կը

դան սրտցաւու թիւնք, խառնութիւնք,
գործոց խառնաշփոթութիւնք, անձ-
նական և ընկերական մեծամեծ վնաս-
ներ, զորս շատ անգամ անհնար կը լի-
նի դարմանել:

Ահա այս ամեն չարեաց ծնող կը
լինին այն չարասէրներն, որոց գրեթէ
հազորդակից կրնան համարուիլ նաեւ
դիւրահաւան պարզամիտներն, որք իւ-
րենց անհետազօտութեամբը ոչ միայն
փոյթ չեն ըներ նրբամտութեամբ ե-
ղած նենգութիւնը կռահել եւ յան-
դիմանել, այլ եւ միամիտ անտարբե-
րութեամբ աւելի խրախոյս և մղում
կը տան նենգութեան յառաջադիմու-
թեանը: Որոց վերայ Յիսուս եւս զայ-
րանալով՝ կեղծաւորաց տուած վային
մէջ կ'ասէ, « Կեղծաւոր, նախ հան
ղգերանդ յականէ քումմէ եւ ապա
հայեալիւ հանել զչիւղական ելքօրքոյ
վասն զի անձնափորձութեան կամ
անձնաճանաչութեան պտուղը աշխարհ
հի շինութիւնն է. իսկ ընդհակառակն
առանց անձնափորձութեան զայլս դա-
տելու արգասիքը աշխարհի մէջ տիրած
ապականութիւններն ու աւերումնե-
րն են:

Գ. Ս. Շահանէան:

ՈՂՋՈՅՆ ԱՌ ԼՈՅՍ

ՈՂՋՈՅՆ քեզ լոյս տանափախ:

Ողջն հրէշտակդ կենդանաձիր,
Որ զանեղին դարանակալ
Ըղգահայիւքն գեղգեղափայլ,
Յաւետակից ես ճառագայթ
Մշտնջենին փայլակնացայտ:

Զքեղ անթառամ անմահ ծաղիկ,
Զուարթնոց պրտակ ոսկեփնջիկ,
Աղօտ նըշոյլ չքնաղ փառաց
Աստուածութեան համատարած,
Ըղքեղ կարգան աչք ամենից
Ո՛ տարփայլդ համագոյից:

Յիւրանեծայր 'ի քոյդ ճաճունջ,
Յոր սիրանան միտք հիասքանչ,
Նուաղն աստեղք լուսադողոջ,
Փախնու գիշեր սիրտ 'ի թնդեռջ,
Ու առցաւ իւր յարտար հարեալ
Ըղջաղն հեղու ժարգարտափայլ:

Յորժամ փայլեալ իւր ըղբիւրեղ
Յալս օդոյն կապուտագեղ,
Գարուն 'ի գիրկ ձրմբայնայն
Ծաղր արձակէ մանկան հանգոյն,
Եւ 'ի շրթանց իւր 'ի ժրպիտ
Ծըլն ծաղկունք աստղաթիւթ:

Յել անդ այգոյն ծայրախորմիր,
Ու 'ի մուտս օրիւնց օրալըլիւ,
Զերդ ըղկուսան զարմինագեղ
Լուղիս հեղիկ 'ի վարդ գունեղ,
Ըղծիրանիդ ոսկեճամուկ
Արկեալ 'ի յամպո նարմանդուկ:

Մինչ վերելակ յարիւնց 'ի սալ
Սիւսի իբրեւ դիրփուր ձիւնփայլ
Ալեաց ծալուն հողմածածան՝
Ի մկնունս էթերական,
Էք համօրէն զըւարձացեալք՝
Փողփողն և խաւարին ալք:

Քեւ մանկշակ փայլէ չքնաղ
Յերկից կապոյտ գեղածիճաղ,
Շուշան ըղքոյդ ըղգեհու ձիւն
Յառուաց 'ի խաղըս կարկնջուն,
Եւ 'ի բրբուժ պճնի համբուն
Դշտայ նարկէս խարտիչագոյն:

Դու 'ի կուսին յաշիւնս ծաւի
Շողաս դերդ աստղ ոսկեճըղի,
Եւ զուարթութիւն թիթուան 'ի տիպ՝
Ըղգեռափթիթն գգունս ըղբիւր
Մանկան՝ որ յիւրն հեղիկ պապաջ
Ըղկենոսձրդ փարատէ զաջ:

Ո՛հ մինչ ո՛չ եւս ըղքեղ տեսնեն
Աչք իմ նուաղեալք մահուն 'ի շունչ,
Յայնժամ ծագեանց, լոյս ոսկեփունջ,
Ծագեանց վերայ չիւրմիս նրսեմ,
Տեղ յիս տեղալ վարդից գունեան
Յափանց զրափտի՛ն անմահութեան...

Աւերիւս Կարաղէրեան
Կ. Պոլսէյ
Աշա. Ժառ. Վարժարանի:

